

Dziecko szczególnie uzdolnione

Dziecko zdolne, czyli cechujące się wybitną inteligencją, będzie charakteryzowało się przede wszystkim umiejętnością samodzielnego i szybkiego uczenia się. Jedną z najbardziej rozpoznawalnych cech jest również ogromna ciekawość świata. Zdolny uczeń, niezależnie od swoich zainteresowań czy też konkretnych umiejętności, będzie potrafił przyswoić sobie wiedzę szybciej niż jego rówieśnicy i będzie to robił z przyjemnością. Jest to zauważalne w tych momentach, kiedy reszta klasy jeszcze nad czymś pracuje, a on już skończył.

Warto pamiętać, że inteligencja jest ogólną cechą umysłu, dlatego nie jest związana z konkretnymi zdolnościami. Niemniej może ona wpływać na lepsze rozumienie pewnych zagadnień. Obserwuje się, że osoby inteligentne są sprawniejsze w takich dziedzinach jak matematyka, języki czy też muzyka, ponieważ nie wymagają one uczenia się na pamięć i są oparte na logicznych zasadach, wymagających analizy i zdolności abstrahowania. Wpływa to na fakt, że zdolne dzieci lubią zabawy i zagadki logiczne, ale z drugiej strony są trudniejszymi uczniami, ponieważ wymagają od swoich nauczycieli większego przygotowania merytorycznego i szybko wyłapują nieścisłości, niekonsekwencję oraz luki w ciągu rozumowania.

Wśród najbardziej typowych cech, które zdolny uczeń reprezentuje w klasie i poza nią, należy wymienić:

Sfera poznawcza:

- ✓ uczy się szybciej i opanowuje szerszy zakres wiadomości, posiada dobrą pamięć
- ✓ uczy się inaczej (szuka związków i nietypowych skojarzeń, sięga po dodatkowe informacje, swobodniej kojarzy fakty, tworzy uogólnienia, z łatwością wynajduje uzasadnienia problemów)
- ✓ myśli syntetycznie, jest niezależny i krytyczny
- ✓ jest twórczy w działaniu i myśleniu
- ✓ posiada wysoką potrzebę ciekawości poznawczej, duże nasilenie dążeń poznawczych, jest dociekliwy, zadaje dużą ilość pytań
- ✓ jest wytrwały, potrafi na dłużej skoncentrować uwagę
- ✓ ma specyficzne poczucie humoru
- ✓ ma większą wyobraźnię i umiejętność obserwacji
- ✓ posiada szeroki zasób słownictwa
- ✓ łatwo angażuje się w interesujące go zajęcia i nie potrzebuje zachęty, aby rozwijać swoje zainteresowania
- ✓ zaskakuje nietypowym podejściem do różnych zagadnień.

Sfera emocjonalna

Często cechuje go:

- ✓ otwartość i wrażliwość na potrzeby innych
- ✓ niska lub zawyżona samoocena
- ✓ przywiązanie do własnych idei, nieustępliwość

- ✓ słaba umiejętność radzenia sobie z porażkami i w sytuacjach wymagających rywalizacji
- ✓ perfekcjonizm i stałe niezadowolenie z efektów pracy
- ✓ nieśmiałość, zachowania lękowe
- ✓ słabe umiejętności komunikacyjne
- ✓ egocentryzm, nadmierne skupienie na sobie
- ✓ frustracja z powodu braku sukcesów
- ✓ słaba umiejętność godzenia się z niemożnością osiągnięcia celu
- ✓ nadmierna chęć dominacji

Sfera motywacyjna

- ✓ wytrwałość w rozwiązywaniu problemów
- ✓ samodzielność w zdobywaniu wiedzy
- ✓ skłonność do poszukiwania informacji z różnych źródeł
- ✓ jasno wyznaczone cele, również te długoterminowe
- ✓ umiejętność organizacji pracy własnej, poczucie odpowiedzialności i obowiązkowości
- ✓ silna motywacja wewnętrzna
- ✓ niechęć do uczenia się treści „nudnych”, wykonywania działań monottonnych
- ✓ krytyczne nastawienie do systemu edukacji
- ✓ frustracja w przypadku zadań łatwych
- ✓ uzależnienie od motywacji zewnętrznej (nagrody, oceny, sukcesy)

Sfera społeczna

- ✓ introwersja, tendencja do izolowania się od grupy rówieśniczej
- ✓ słaba umiejętność komunikacji w grupie
- ✓ preferowanie towarzystwa osób dorosłych
- ✓ poczucie osamotnienia i niezrozumienia
- ✓ próba dominacji nad grupą
- ✓ zarozumiałość, okazywanie lekceważenia, cynizm wobec innych osób
- ✓ niecierpliwość i nietolerancja wobec osób, które są słabsze
- ✓ słabe podporządkowanie się regułom szkolnym
- ✓ niechęć do współpracy i współdziałania w grupie

Dziecko zdolne swoje nieprzeciętne możliwości może rozwijać w różnych obszarach:

- humanistycznych,
- matematycznych,
- artystycznych,
- przyrodniczo-ekologicznych,
- organizacyjnych,
- sportowych

Zdarza się, że uczeń zdolny jest prymusem i nie sprawia trudności wychowawczych, ale często też powoduje niemałe problemy. Jest tak głównie dlatego, że nudzi się na lekcjach, które są dla niego zbyt proste. Nieraz mówi się o takich osobach „zdolny, ale leniwy”, ponieważ zdolny uczeń nie musi wkładać wiele pracy i czasu w opanowanie nowego materiału. Znużenie powoduje dekoncentrację i nadpobudliwość, które prowadzą do przeszkadzania w lekcjach, a nieraz też dyskusowania z nauczycielem i celowych prób rozdrażnienia go. Uczeń zdolny zadaje pytania abstrakcyjne już w wieku 8-9 lat (podczas gdy u normalnych dzieci zaczynają się one w wieku 15 lat), co może wprowadzać w zakłopotanie i zakłócać przebieg zajęć. Niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z uczniem zdolnym, ale leniwym, czy też uczniem zdolnym i niesprawnym kłopotów, ważne jest zapewnienie mu optymalnych warunków do rozwoju, ponieważ wymaga on indywidualnego podejścia. Jest to decydujące dla jego rozwoju, szacuje się nawet, że aż 80% zdolności dzieci kształtuje się w okresie wczesnoszkolnym.

Dzieci z nierozpoznanymi zdolnościami często mają problem z zachowaniem na zajęciach. Wykorzystują intelekt do podważania autorytetu nauczyciela, są zdekoncentrowane i nie wykorzystują swojego potencjału do rozwijania się w szkole. Nauczyciel odbiera ich nadpobudliwość i negatywizm jako przeszkadzanie w lekcjach, a nie wynik znużenia zajęciami. Warto jest w trudnych momentach zająć nadpobudliwego ucznia dodatkowym zadaniem, które przy okazji będzie dla niego dobrą zabawą.

Bardzo ważne jest również uczenie pracy nad swoimi emocjami. Dziecko zdolne ma wysokie wymagania wobec siebie i warto wskazywać mu, że porażki zdarzają się wszystkim i nie przekreślają jego wartości jako człowieka. Warto podkreślać przy tych okazjach, że dzięki popełnianiu błędów można czegoś się nauczyć i rozwijać, a każda porażka wzmacnia umiejętność pokonywania problemów w życiu. Należy uczyć zdolne dziecko radzenia sobie z przegraną i przyjmowania krytyki.

Poczucie, że jest się wartościowym człowiekiem niezależnie od tego, czy nieustannie potwierdza się swoje zdolności, czy też nie, jest również kluczowe z punktu widzenia kontaktów z innymi dziećmi. Często uczniowie zdolni mają problemy z odnajdywaniem się w grupie rówieśniczej z powodu odmiennych zainteresowań. Paradoksalnie nawet wyróżniony uczeń czuje się zakłopotany publicznym chwaleniem oraz czuje, jak wpływa to na odbiór jego zdolności przez rówieśników. Mogą oni zazdrościć mu i dokuczać, wiedząc, że nie są w stanie dorównać jego poziomowi i przez to nigdy nie zasłużą na pochwałę. To szkodliwie wpływa na zwartość grupy, dlatego warto zadbać o to, aby nie wyróżniać dodatkowo zdolnego ucznia. Również istotne jest, aby pochwały były sprawiedliwe. Poczucie sprawiedliwości jest u dzieci bardzo silne i są one wyczułone na to, czy za podobne przewinienie (przykładowo brak pracy domowej) są one tak samo oceniane..

Mając na uwadze, że kontakty z rówieśnikami są nieraz tak trudnym zagadnieniem dla zdolnych uczniów, warto zachęcać dziecko do angażowania się w pracę zespołową. Dzięki temu klasa będzie mogła wypracować metody współpracy i komunikacji. Jest to szczególnie ważne, ponieważ istnieje ryzyko, że nadmiernie odseparowany uczeń wyrośnie na aroganta i egocentryka.

Fundamentalnym pytaniem jest kwestia tego, kto jest bardziej odpowiedzialny za rozwój talentów i zdolności ucznia wybitnego – nauczyciel czy rodzic? W obecnych czasach

zdarza się, że rodzic spędza ze swoim dzieckiem w ciągu tygodnia mniej czasu niż jego nauczyciel w ciągu jednego dnia, szczególnie gdy mówimy o małych dzieciach, uczęszczających do przedszkola czy do pierwszych klas szkoły podstawowej. Łatwiej jest więc nauczycielowi, jako znającemu podstawy teoretyczne profesjonalście, zaobserwować u dziecka cechy wskazujące na istnienie zdolności. Z drugiej strony, rodzice są świadkami życia dziecka od momentu jego narodzin, obserwują swoje dziecko w różnych sytuacjach i bardzo dużo o nim wiedzą, więcej niż nauczyciel mający pod opieką grupę 20-30 dzieci. Dlatego też można pokusić się o stwierdzenie, że odpowiedzialność za rozwijanie potencjału młodych ludzi jest obopólna i leży w gestii zarówno rodziców jak i nauczycieli, jednak każda ze stron odpowiada za inne obszary oddziaływania na dziecko.

Bardzo ważną kwestią jest właściwa pomoc edukacyjna, której wymagają zdolni uczniowie. Zarówno kierowanie rodzica z dzieckiem do odpowiednich specjalistów, jak również wsparcie poprzez określone zajęcia, działania, organizację przestrzeni życiowej sprzyjającą rozwojowi talentu.

Jak wspierać rozwój dzieci ponadprzeciętnie uzdolnionych?

- Rozwijać umiejętności twórczego myślenia i zachęcać dziecko do twórczej pracy. Zgodnie z wynikami badań twórcze myślenie w dużym stopniu odpowiada za osiągnięcie sukcesów życiowych.
- Dostrzegać oryginalne pomysły dziecka i włożoną pracę oraz wysiłek.
- Stwarzać dziecku możliwość przebywania wśród rówieśników, nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z innymi, aby mogło doświadczać różnych trudności i nabywało umiejętności radzenia sobie z nimi, nie należy chronić swojej pociechy przed trudnymi sytuacjami społecznymi, a w momencie ich wystąpienia należy wspierać i pomagać w rozwiązywaniu konfliktów i nieporozumień oraz uczyć bycia z innymi ludźmi, korygować pojawiający się egoizm i agresję, uczyć radzenia sobie z niepowodzeniami i porażką.
- Podejmować działania zmierzające do zharmonizowania rozwoju społeczno-emocjonalnego dziecka z rozwojem intelektualno-poznawczym, aby rozwój w zakresie wszystkich sfer plasował się na podobnym poziomie.
- Kształtować nawyk systematycznej nauki już od początku szkolnej edukacji, rozwijać pozaszkolne zainteresowania dziecka (np. szachy, zajęcia plastyczne, gra na instrumentach, sport itp.) celem pokazania mu, że aby osiągnąć sukces należy regularnie ćwiczyć i tylko systematyczny wysiłek doprowadzi go do celu.
- Zaspokajać ciekawość poznawczą dziecka, pokazywać mu gdzie może poszukiwać informacji które go nurtują, zagłębiać się z dzieckiem w różnorodne zagadnienia, rozbudzać jego zainteresowania i towarzyszyć mu w procesie odkrywania otaczającego świata.

- Pozwalać dziecku na rozwijanie swoich zainteresowań, aby na drodze eksperymentowania mogło odnaleźć swoją pasję. Jeśli dziecko chce należy pozwolić mu uczyć się kilka miesięcy np. na szachy, a gdy mu się znudzi warto być otwartym na zmiany i umożliwić mu uczestnictwo np. w zajęciach judo.
- Rozumieć dziecko, wyrażać akceptację, mieć świadomość źródeł pojawiających się trudności i wspierać dziecko w ich pokonywaniu.
- Zaspokajać emocjonalne potrzeby dziecka.
- Poświęcać dziecku czas na wspólne zabawy, na hobby i pasje pociechy oraz dużo rozmawiać z nim o jego zainteresowaniach.

Wspieranie dziecka ponadprzeciętnie uzdolnionego jest bardzo ważne. Bez odpowiedniego wsparcia dzieci zdolne zwykle nie wykorzystują w pełni swoich wrodzonych predyspozycji i umiejętności. Przejawiają często syndrom nieadekwatnych osiągnięć do swoich możliwości. Co więcej, pojawiające się deficyty w sferze emocjonalno-społecznej mogą się nasilać, rodzić liczne frustracje, lęki, poczucie inności i gorszości oraz doprowadzić do zahamowania ciekawości otaczającego świata. W konsekwencji dziecko zdolne może sobie z czymś nie poradzić i mieć niskie oceny w szkole.

Podtrzymywanie i rozbudzanie ciekawości, to główne zadanie rodziców i nauczycieli.

(Źródło: D. Lewis „Jak wychować zdolne dziecko”, Internet).

mgr Jolanta Dubaj